

Damián Kováč: KRÁTKA CHARAKTERISTIKA NAJVÝZNAMNEJŠÍCH VÝS-  
LEDKOV VEDECKEJ ČINNOSTI A JEJ PRÍNOSOV

Predovšetkým nemôžem neartikulovať presvedčenie, že mi ako aj hocikomu inému neprislúcha vyjadrovať sa k vlastnej vedeckej práci; takéto zadanie je relevantné pre skupiny nezávislých expertov. Navyše v mojom odbore - experimentálnej psychológii sa výsledky nedajú tak objektivizovať ako napr. v biologických alebo v technických disciplínach. Jednako chcel by som vyhovieť príslušnému zámeru predsedu SAV a na jeho výzvu odpovedám takto:

V prílohe posielam curriculum vitae v tézach, hoci som o to nebol požiadaný. Domnievam sa, že je to východisková informácia, ktorá dokresluje požadovaný zoznam publikovaných prác /tiež v prílohe/. Tieto podklady doplňujem napokon rôznymi pokusmi o charakteristiku dosiahnutých výsledkov v niekoľkých vybraných oblastiach mojej vedecko-výskumnej činnosti.

1. História psychológie.

Spočiatku intenzívne štúdium, neskoršie sledovateľský výskum psychologickéj tvorby na Slovensku od r. 1918 do r. 1975 vyústil nielen do bibliografie, ale aj do viacerých parciálne hodnotiacich štúdií. K dispozícii je aj cca 200 strán syntetického textu objasňujúceho vznik, peripetie vývinu profesionalizácie psychológie a kritické zhodnotenie najvýznamnejších výdobytkov rozvoja psychológie na Slovensku.

2. Teória a metodológia psychológie.

Na základe výsledkov cca 50 výskumných projektov o poznávacích procesoch osobnosti, zohľadniac desiatky ďalších uskutočnených spolupracovníkmi v Ústave exper. psychológie SAV za 30 ročné obdobie, vznikli nielen početné analytické štúdie, ale aj integračná práca Teória všeobecnej psychológie /1985/. Osvetľuje sa v nej vznik vied o človeku a príslušnosť psychológie k nim, dokladá osobitosť psychoregulačnej paradigmy bádania, poukazuje na nevyhnutnosť metodovej integrácie, rozpracováva sa interfunkčný /systémový/ prístup v psychológii. Tieto princípy tvoria ucelený systém, odlišujúci sa od <sup>15-</sup>elekticko-pluralistických koncepcií prevládajúcich v súčasnej svetovej psychológii; zahraniční experti ho považujú za slovenskú experimentálnu školu psychológie. Kniha bola kladne

hodnotená nielen v psychologických, ale <sup>aj</sup> pedagogických, lekárskych, sociologických a ďalších odborných periodikách. R. 1990 by mal výjsť čiastočne prepracovaný nemecký preklad tejto knihy v NDR.

### 3. Párová súčinnosť človeka.

Protirečenie medzi genetickými dispozíciami človeka pre pravo- či ľavo preferenčné párové systémy a medzi pravostranným nátlakom civilizácie sa neprejavuje len v motorických výkonoch niekoľkých jednotlivcov, ako sa to donedávna myslelo. Viacerými laboratórnymi experimentami, empirickými výskumami sa preukázalo, že neoptimálne štruktúry párových systémov v človeku negatívne postihujú poznávací potenciál a osobnostnú stabilitu veľkého počtu našej súčasnej populácie; sú aj jedným z etiologických činiteľov niektorých endogenných psychóz najmä schizofrénie. Na riešenie tohto, do globálnych problémov civilizovaného ľudstva zaraditeľného problému boli psychologicko-medicínskym tímom ÚEPS SAV vyvinuté exaktné prístrojové metodiky ako aj testové batérie výpovedových a výkonových skúšok; niektoré z nich sa už používajú v rutínnej diagnostickej praxi. Realizoval sa rozsiahly semi-longitudinálny výskum detí od 3-11 rokov /N=406/ pomocou 43 metodík laterality, poznávacích funkcií a čiastočne aj osobnosti; zatiaľ sú k dispozícii len čiastkové výsledky z tohto, vo svetovom meradle /pokiaľ to vieme posúdiť/ nateraz najrozsiahlejšieho projektu v tejto problematike.

### 4. Paradigma viacjazyčnosti.

V dôsledku cieleného nárastu bi- či polyglotizmu vo vyspelých krajinách dochádza v psychickom uspošobení človeka k podstatnej premene v najvyšších úrovniach psychickej regulácie správania. Zatiaľ sa experimentálne viacnásobne overila pohotovostná prednosť dominantného jazyka nielen v odpovediach, ale aj v reakciách, čo má značný dosah pre adekvátne správanie ľudí v záťaži /napr. v le-tectve/. Následné výskumy spolupracovníkov overujú špecifickosť pamäťového skladu viacjazyčných jedincov pri tvorbe pojmov, čo môže prispieť napr. k optimalizácii interakcie človeka s počítačom.

### 5. Prognózy.

Nebol to len civilizačno-technokratický vývin, ktorý ekologicky ohrozil prežitie ľudstva. Človek sa aj vlastným pričinením dostal do existenčného protirečenia s okolitým svetom, preto že sa naivno-

egocentricky správal aj voči sebe. Vznikom vied skúmajúcich priamo človeka a jeho činnosť sa síce začala nová etapa vedeckého poznávania, avšak od parciálnych prístupov k človeku treba pristúpiť ku komplexnému výskumu človeka ako mnohoúrovňovej bio-psycho-sociálnej jednoty. K vytvoreniu takéhoto nového ohniska vedy sa priniesli historické, spoločenské i aktuálno-vedecké argumenty. Identifikovali sa najpálčivejšie problémové okruhy interdisciplinárneho charakteru. Vytvoril sa model takej stratégie premeny človeka, ktorý vychádza z princípu psychickej sebaregulácie. Avšak až homocentrická orientácia vedy ako celku môže postupne priniesť humanizáciu všetkého života človeka.

+

Poznámka: Nasledujúci výsledok nemožno pokladať za vedecký, jednako sám ale aj iní ho pokladajú za významný; musím ho sformulovať osobne. R. 1965 sa mi podarilo dosiahnuť premenu po slovensky vychádzajúcej ročenky Psychologické štúdie na viacjazyčný časopis Studia psychologica, a r. 1970 stihnúť ešte jeho internacionalizáciu ako medzinárodného časopisu. Vďaka tomu sa psychológovia z Československa, ktorí tvorili zhruba polovicu prispievateľov, mohli dostať do najvýznamnejších svetových kanálov psychológie a tým držať krok so svetovým dianím v tomto novodobom vedeckom odbore.

Bratislava, február 1990

*Damián*  
/ Damián Kováč /